INTANGIBLE SYRIAC
VOLUME III

YORTUTHO

Miras

Bu el kitabı
the Heritage Management Organization
tarafından hazırlanmıştır.

HERITAGE

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Sürdürülebilirlik için El Kitabı:

SÜRYANI KÜLTÜREL MIRASI ÖRNEĞI

Bu el kitabı, somut olmayan kültürel mirası, somut kültürel mirasın ayrılmaz bir parçası ve bölgesel kalkınma için yerel bir araç olarak sunarak bu mirasın korunması için öneriler ve bir yol haritası sunar. Burada sunulan öneriler bütünün amacı;

- Kullanıcılarını kültürel miras yararına, toplumsal katılımın iyi uygulamaları hakkında rehberlik sağlayarak desteklemek,
- Süryani toplumunun kültürel pratiklerini (dilleri de dahil olmak üzere) kayıt altına almak ve yaygınlaştırmak,
- Süryani aktivistlerin, STK'ların ve girişimlerin iş birliği ağlarını genişletip faaliyetlerini desteklemek ve yaygınlaştırmak,
- Bu mirasın korunması için bir yol haritası önermek,
- Somut olmayan kültürel mirasın, somut kültürel mirasın bir parçası ve bölgesel kalkınmanın da bir yolu olduğunu gösterebilmektir.

Proje Koordinatörü: Başak Emir

İngilizce'den çeviren:
Özgün Forta

Baskı ve Cilt: Fotokitap

Tüm hakları saklıdır
© KMKD (Türkçe)
© HERITAGE (diğer diller)
El kitabı veya herhangi bir kısmı kitap incelemesinde kısa alıntıların kullanılması dışında yayıncının açık yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz veya kullanılamaz.

Kültürel miras her yerde, kültürel miras evlerimizde, kentlerimizde, zihinlerimizde.

Bu el kitabını kimler kullanabilir?

Öneriler ışığında sunulan bu rehber el kitabı, devlet kuruluşları, eğitim kurumları, profesyoneller, akademisyenler, üniversite öğrencileri, araştırmacılar, kültür kurumları, proje koordinatörleri, özel mülk sahipleri ve her türden kültürel miras alanı yöneticileri tarafından kullanılmak üzere tasarlanmıştır.

Bu el kitabı ve içindeki öneriler bütünü nasıl kullanılır?

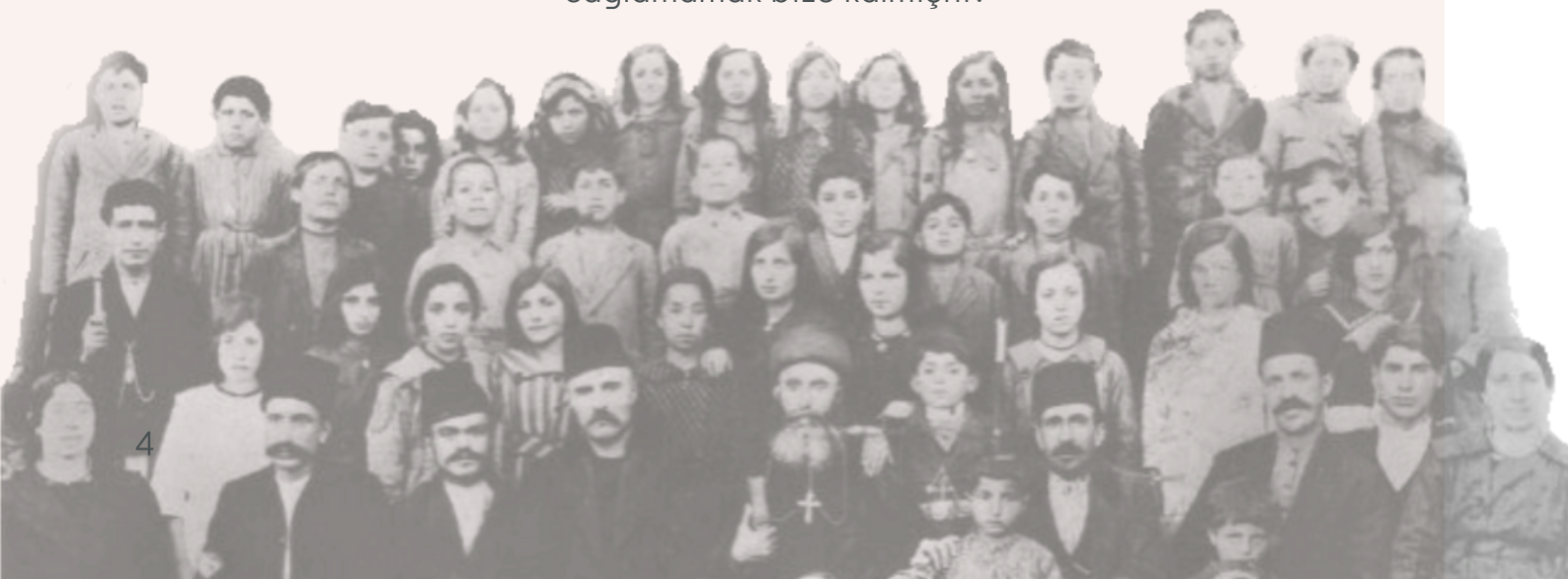
Bu el kitabı, kültürel miras yönetiminde sürdürülebilir koruma ve bölgesel kalkınma için toplumsal katılım yaklaşımlarının bir kısmının derlendiği öneriler bütünüdür. Seçilmiş vakalar başkaları tarafından esin kaynağı olarak kullanılabilir.

Bu öneriler bütünü, yerel toplumların ve diğer kültürel miras paydaşlarının katılımını sağlamada bütünleştirici bir yaklaşım için, kullanıcılara bir de kontrol listesi sunar.

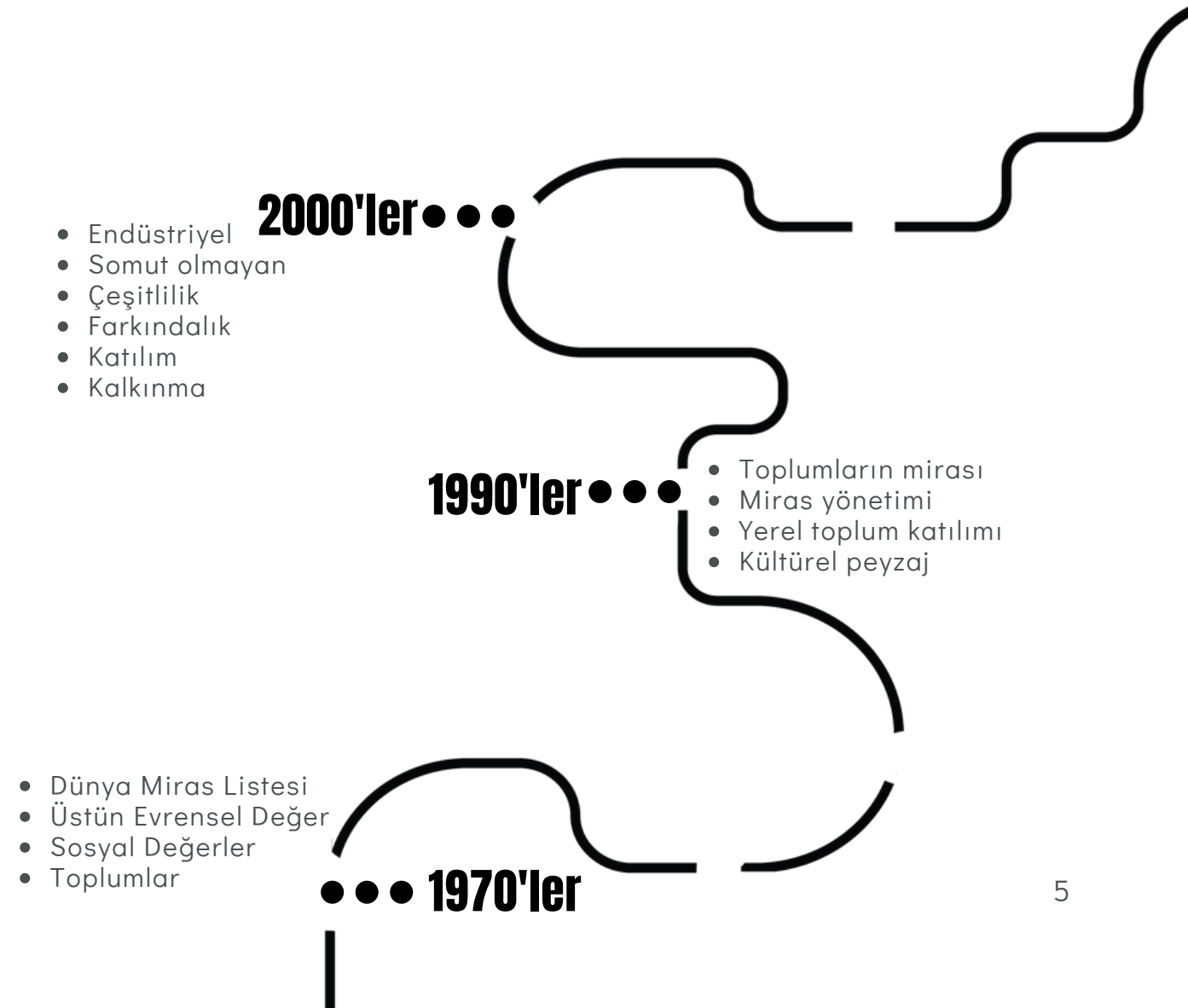
Kültürel Miras

Kültürel miras kavramı yalnızca geçmişle değil, bugünle ve gelecekle de ilişkilidir. Kültürel miras geçmişteki kültürleri, geçmişte gelişmiş ve yaşamış ama bugünle de bir bağlantısı olan kültürleri kapsar. “Kültürel miras” terimi geçmişten geleceğe taşıdığımız bizi daha zengin, daha bilge kılan beşerî hafızalar bütünüdür. Kültürel miras aynı zamanda bir süreçtir ve bu süreç içerisinde söz konusu kültürler doğar, büyür, yayılır, genişlerler ve ek yorumlarla birikerek beslenirler. Bu bakımdan, kültürel miras etrafında kol gezen öznellik, kültürel mirası zenginleştirebilen güçtür. Nihayetinde kültürel miras, müthiş bir sürdürülebilir eğitim, yerel gurur, esin ve iktisadi gelişim kaynağıdır.

Kültürel miras birleştirip bölebilir, barışın olduğu gibi savaşın nedeni de olabilir, sevgiye veya nefrete sebep olabilir. Mirasımızı olumlu yönde, kucaklayıcı olacak biçimde kullanıp kullanmamak; olmak istediğimiz kişi olup olmamak ve mirasımızın bu yolda bizi desteklemesini sağlayıp sağlamamak bize kalmıştır.

Devletler kültürel mirası korumak için girişimlerde bulunmuştur, ancak hiçbir sistematik koruma yöntemi her türden kültürel mirası kapsayamaz, bu nedenle aslında hepimiz birer kültürel miras yöneticisiyiz. Büyükannelerimizin yemek tarifleri, aile fotoğraflarımız, danslar ve şarkılar, aile âdetlerimiz, bunların hepsi kültürel mirasımızdır. UNESCO, somut olmayan kültürel miras ile ilgili sözleşmeyi 2003'te imzaladı. Ancak somut olmayan kültürel miras kavramı aslında sadece araştırma için yapay olarak oluşturulmuş bir kategoridir. Hiçbir kültürel miras öğesini sadece somut ya da sadece somut olmayan olarak değerlendiremeyiz. Zira, şarkıları söyleyen insanlar ve onlara eşlik eden müzik aletleri, yemek tariflerinde malzemeler vb. vardır ve somut kültürel miras öğelerinin hiçbiri de hikâyesiz ya da toplumlara mal olmuş çeşitli adet, gelenek ve göreneklerden bağımsız değildir.

1972'de, Birleşmiş Milletler'in eğitim ve kültür örgütü olan UNESCO tarafından, kültürel miras yönetimi tarihi bakımından önemli bir adım atıldı: Doğanın ve kültür varlıklarının korunması kavramlarını tek bir belgede birleştiren ve dengeleyen Dünya Miras Sözleşmesi (Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme) imzalandı. Bu sözleşmeyle UNESCO, kültürel miras konusunda söz sahibi bir hale geldi. Ayrıca 1972 Dünya Miras Sözleşmesi, listeye kayıtlı alanları bulunan ülkelere yalnızca prestij değil, sorumluluk da getirdiği iddia edilen Dünya Miras Listesi'ne dahil edilmesi düşünülen doğa ve kültür alanlarını da tanımladı. Ama listenin ne nihai ne de kapsayıcı olmadığını, hatta bu özelliklerden çok uzak olduğunun farkında olmamız gerekir. Bize insanlık açısından en önemli şeyleri ya da neyin korunması gerektiğini bir yaptırım olarak göstermekten öte yalnızca fikir vermektedir.

2005 yılında Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Kültürel Mirasın Değerine İlişkin Çerçeve Sözleşmesi'yle (FARO) kültürel miras kavramının kapsamı, "toplum"un da en temel etkenlerden biri haline geldiği noktaya kadar genişlemiş ve kültürel mirasın toplumlarla olan ilişkisine de bir vurgu yapılmıştır.

Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?

UNESCO'ya göre kültürel miras yalnızca anıt ve objelerden meydana gelen koleksiyonlarla sınırlı değildir. Önceki nesillerden kalan ve bizden sonraki nesillere aktardığımız yaşamış dışavurumları da kapsar. Sözlü gelenekler, performans sanatları, toplumsal davranışlar, âdetler, kutlamalar, pratikler ile geleneksel el sanatlarına dair bilgi ve teknikler de buna dahildir. Kırılganlığına rağmen somut olmayan kültürel miras veya yaşayan miras, kültürel çeşitliliği sürdürmede oldukça önemli bir etkendir.

Somut olmayan kültürel mirasın önemi, kültürel dışavurumun kendisi değil, daha ziyade onun aracılığıyla bir nesilden diğerine aktarılan bilgi ve becerilerin zenginliğidir. Bu bilgi aktarımının toplumsal ve ekonomik değeri, azınlık grupları ve bir devlet içindeki ana akım sosyal gruplar bakımından anlamlı ve gelişmiş ülkeler için olduğu kadar, gelişmekte olan ülkeler için de önemlidir.

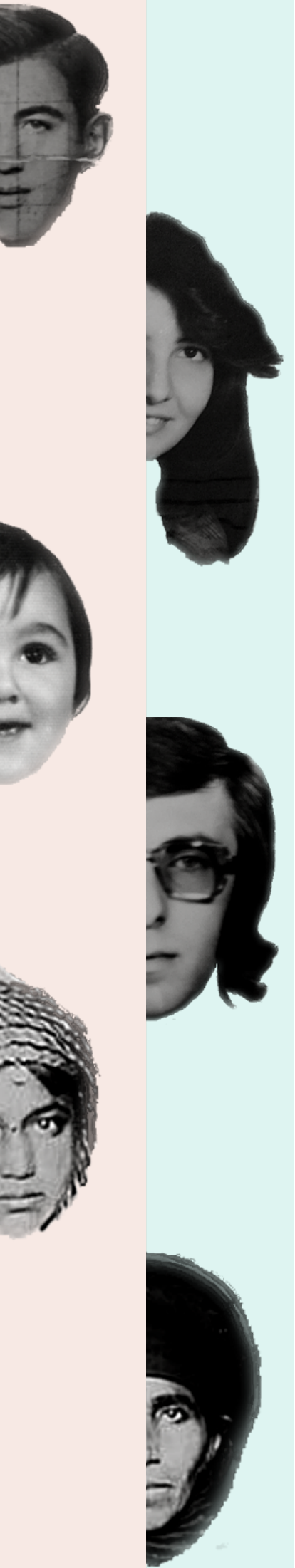
Miras Değerleri

Kültürel mirasın teşvik edilmesi, korunması ve kullanılması hakkında düşündüğümüz zaman aslında kültürel miras değerleri hakkında düşünürüz. Bir kültürel miras öğesinin anlamı onun o toplum için değerini de oluşturur. Bu anlam olmadan kültürel miras bir hiçtir. Hakkındaki hikâyeler ve toplumsal hafızalarımızdaki anlamı olmasa Topkapı Sarayı, büyük kapalı bir mekân oluşturmak üzere bir araya getirilmiş taşlardan ibaret sayılabilir. Bu hikâyeler ve anlamlar kültürel mirasın özünde yer alır. Gerçekte miras bu anlamlardır.

Bu durum, bu anlamın zaman içinde devamlı olarak, bir yerden diğerine ve kişiden kişiye değiştiğini gösterir. Aynı zamanda sıklıkla iki bireyin aynı şeye ya da aynı geleneğe farklı anlamlar yükleyebildiğini, iki kurumun aynı şeye birbirinin tamamen aksi veya çelişkili anlamlar yükleyebildiğini gösterir. Ayrıca çok akışkan ve dağınık olmanın yanı sıra devamlı değiştiği için devletler tarafından kontrol edilmesinin imkânsız olduğunu da gösterir.

Bu "anlam" yerel toplumları kültürel mirasın kalbine yerleştirir. Yerel toplumlar kültürel miras hakkında, hatta kendilerinin olarak kabul etmedikleri kültürel miras hakkında bile çok şey bilirler. Topraklarını hayattaki herkesten daha iyi tanır, orada geçmişte kimin yaşamış olduğunu ve şimdi kimin yaşadığını, peyzajlarının nasıl işlendiğini bilirler, yerel kaynakları, topraklarının verimliliğini, nasıl yapı malzemesi elde edileceğini, kültürel mirasla ilgili hikâyeleri, yer adlarını ve bunların yakın tarihi gibi şeyleri anlarlar. Bu durum yerel toplumları, dışarıdan gelen uzmanların haklarında hiçbir şey bilmedikleri konularda uzman kılar. Bu uzmanlık onlara "sahiplik" ve dolayısıyla da sorumluluk verir.

Kültürel miras iyi veya kötü amaçla, barış veya savaş için, birlik ya da ayrılık için kullanılabilir.

Kimliklerimiz gerçekten de kültürel mirasa dayanır. İşte bu, kültürel mirası hepimiz için önemli yapan şeydir. Sayesinde biz, insanlar, birbirimizden farklıyız; olduğumuz kişi olmaktan ve ait olduğumuz yerden kıvanç duyan bireyleriz. Toplumlar, hatta uluslar bile kültürel mirasa dayanır. Bu nedenle, sıklıkla bir toplum yaratabilmek için ortak bir mirasa da ihtiyaç duyulur. Ama sonunda, her ne kadar görünüşte birbiriyle çelişse de toplumlar çok kimliklidir ve bu sebeple kültürel miras da çeşitlenir ve zenginleşir. Kültürel miras, biz ona izin verdiğimiz oranda kapsayıcıdır ancak aynı ölçüde de dışlayıcı da olabilir.

Neden toplum?

Kültürel miras halihazırda turizm açısından bir “ürün”, bireyler veya uluslar açısından bir kimlik ya da yaratıcı endüstriler için bir esin kaynağı olarak çeşitli paydaşların farklı kullanımlarıyla da tanımlanır. Kültürel mirasın paydaşları içerisinde toplumlar en büyük ve en kapsamlı paydaş zümresini oluşturdukları için kültürel mirasa en çok zarar verecek de, onun korunmasını en çok sağlayacak olan da yine bu toplumlardır.

Toplum katılımı

Toplumsal katılım birçok farklı amaç için gereklidir.

1) Araştırma

Etnografik arkeoloji sayesinde, araştırmalara kültürel miras hakkında bilgi sağlamak mümkündür. Yukarıda da bahsettiğimiz üzere, akademik olmayan konularda yerel uzmanlığın sağlayacağı lokal bilgi, kültürel mirası ve bağlamını anlamamız açısından elzemdir. Dahası yerel gündemler yeni araştırma soruları ortaya koyar, lokal bilgi de çok sayıda çeşitli alternatif yorumlar sağlar. Bu bahsi geçenlerin tamamı araştırma konularını değiştirebilir.

Kültürel mirasın sürdürülebilir bir şekilde korunması ve sürdürülebilir bölgesel kalkınma için toplum katılımı vazgeçilmezdir

2) Yetkilendirerek güçlendirme

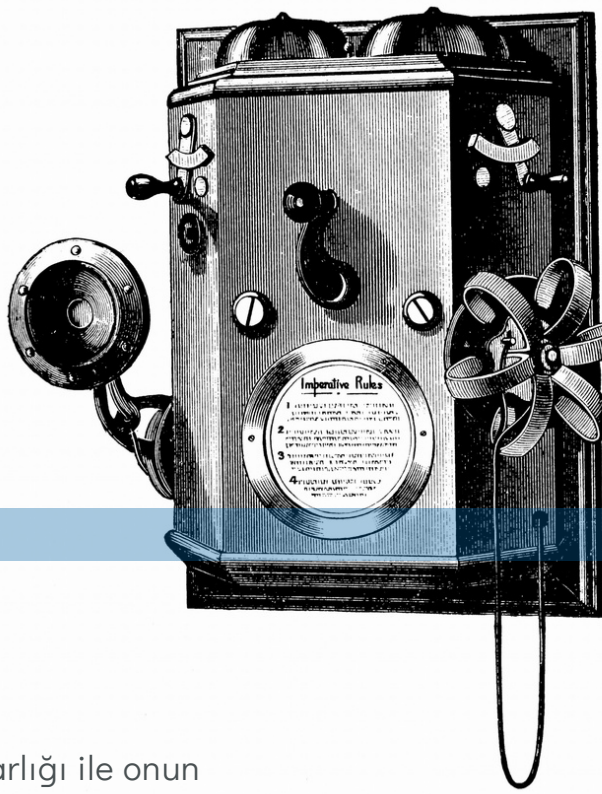
Şimdilerde çok büyük bir kısır döngü, yerel toplumlar ile kendi kültürel mirası arasındaki ilişkiye zarar vermekte:

a) Yerel uzmanlık tanınmıyor ve yerel toplum kendini kültürel miras uzmanı gibi hissetmiyor,
b) Dışarıdan uzmanlar, onların mirası üzerine çalışmak için geliyorlar ve yerel topluma uzman değilmiş gibi davranıyorlar, bu da yerel toplumun özgüvenini iyice azaltıyor,
c) Bunların sonucunda yerel toplum da kendini yerel mirastan sorumlu hissetmiyor,
d) Sorumlu hissetmediği için ilk fırsatta kültürel mirasın zararına bir eylemde bulunabiliyorlar (yağma, hasar verme, ihmal, isteyerek görmezden gelme),
e) Bu durum, yetkililerin yerel toplumların kültürel mirasın korunmasına olumsuz yaklaşan paydaşlar olduğu yönündeki görüşünü doğruluyor,
f) Yetkililer, yerel toplumu sorumlu veya uzman olarak görmüyor ve onları hiç devreye sokmuyor, dolayısıyla ilişkiler kötüleşiyor ve bir kısır döngüye giriyor.

Toplumsal katılım bu kısır döngüyü kırmalı ve yerel toplumlarla kendi kültürel miraslarının korunmasında, kilit konumdaki olumlu paydaşlar olmaları için gerekli araçları sağlamalıdır. Böylece toplumsal katılım yerel toplumları, kendi mirası konusunda daha fazla sorumluluk sahibi olması konusunda güçlendirecektir. Bunu yapmak için farkındalığı artırmalı, bilgi vermeli ve aynı zamanda ilgili toplumlara yerel miraslarının önemini ve bu mirasın korunmasında kendi önemlerini de göstermelidir.

Yerel toplumlar bizim önemli addettiğimiz kültürel mirası değerli görmeyebilirler, bunun yerine daha anlamlı olduğunu düşündükleri başka gelenekleri ve alanları tercih edebilirler. İşte bu noktada toplumsal katılım yalnızca farkındalık artırmamıza yardımcı olan bir süreç olmakla kalmaz, aynı zamanda yerel toplum için zaten önemli olanla, dışarıdan gelen uzmanlar olarak bizim açımızdan önemli olanı ilişkilendirebilmek için de fırsatlar yaratır. Başka bir deyişle, toplumsal katılım kültürel mirasın anlamlı olduğunu gösteren bir uygulamadır.

Bu sebeplerle de kültürel miras ile ilgili işlerde ve araştırmalarda yerel toplumların önemi kabul edilmeli; onların ilgi alanları ve bilgileri araştırma gündemimize dahil edilmelidir.

İletişim

Katılım demek, iletişim demektir. Katılım, kültür varlığı ile onun paydaşları arasında iletişim kanalları kurulmasına imkân vermenin yoludur ve bu iletişim, sürdürülebilir koruma için hayati önem taşır. Eğer paydaşlar kültürel miraslarıyla ve onun hakkında kendi aralarında iletişim kuramazlarsa sürdürülebilir koruma da mümkün olamaz. Diğer bir deyişle kültürel mirasın sürdürülebilirliği için, konuyla ilişkili olana, özellikle de yerel paydaşlara daha fazla geçit vermek gerekmektedir.

Toplum katılımı, kültürel mirasın sürdürülebilir şekilde korunmasının vazgeçilmez bir yönü haline gelmiş ve kültürel mirasın sürdürülebilir bölgesel kalkınmadaki rolünü belirginleştirmiştir. Miras yönetiminde iletişimin rolü, toplumsal katılım, yerel paydaşlarla etkileşim ve iş birliği, değerlerin yeniden yorumlanması ve kamu farkındalığının artırılması gibi bileşenlerle daha geçerli olmuştur. Dahası, bu işlevler dikkate alınmadıkça, katılım ve etkileşim girişimlerinin başarılı sonuçları olamaz. Burada iletişime yapılan vurgunun amacının sadece toplumları ikna etmek değil (amaçlardan biri bu olsa da), toplumların kültürel mirasla ilgili kaygı ve önceliklerini dile getirmeleri için açık bir platform oluşturmak olduğunu ifade etmek çok önemlidir.

NOT: Kültürel miras alanında toplumsal katılımla çatışma sonrası uzlaşma sağlama, çatışma sırasında ya da çatışma sonrası durumda, her paydaşın temel meselesi olmalıdır. Bu paydaşlar hükümetler, barış güçleri ve çatışma bölgelerinde faaliyet gösteren STK'lar olabilir.

Adım Adım

TOPLUM KATILIMI

DIKKAT EDILMESI GEREKEN HUSUSLAR

- Az temsil edilen ya da hiç temsil edilmeyen paydaşlarla ilişki kurmak için uğraşılmalı,
- İlgili kültür varlığı için farkındalık yaratılmalı,
- Kültürel miras anlamlı kılınmalı ve topluluğun yaşantısıyla (veya topluluğun halihazırda önem verdiği diğer miras varlıklarıyla) ilişkilendirilmeli,
- İş birlikleri ve sonuçları gerçek olmalı ve sadece listedeki bir şeyin daha üstünü çizmek için yapılmamalı,
- Topluluğun, alanı ve mirasını korumaya yönelik katılımı desteklenmeli ve buna olanak verilmeli,
- Devam etkinlikleri düzenlenmelidir.

Yerel toplumları, gerekli araçlar verildiğinde, kendi mirasının değerlerini tanıtmak, korumak ve yönetmek bakımından kültürel miras yönetiminde meşru ve denginiz paydaşlar olarak kabul edip, dahil edin.

Kilit konumdaki paydaşlar arasında daha eşit bir güç dağılımı

- Topluluğun bir kültür varlığına/yerel coğrafyaya neden (ve nasıl) değer verdiğini öğrenin,
- Bir aidiyet duygusu ya da ilgi eksikliği var mı? Eğer varsa, o zaman bunun sebebini öğrenin,
- Topluluğun o alandaki ilgi odağını bulun,
- Arkeolojik alanın onlara nasıl daha anlamlı olabileceğini araştırın,
- Bir dizi disiplinlerarası yöntem (etnoğrafya, psikoloji, bilişsel bilim ve pazarlama da dahil) kullanın,
- Yerel toplumu geri çevirmeden bilgilendirin ve farkındalıklarını artırın,
- Miraslarını kendileri için anlamlı hale getirin; onlar için değerli olan miras ile sizin için değerli olan miras arasında bağlantı kurun,
- Yerel paydaşları kültürel mirası korumaları için güçlendirin.
- Etkinliklerinizin yerel toplumdaki bütün başlıca paydaşları kapsadığından emin olun.

Az temsil edilen ya da hiç temsil edilmeyen paydaşları ekibinize daha fazla dahil edin.
Projeye/korumaya yaptıkları katkının ne kadar önemli olduğunun altını çizin.
Projenin kamusal etkinliklerine katılmaları için cesaretlendirin.

Az temsil edilen ya da hiç temsil edilmeyen paydaşlara ulaşın – azami kapsayıcılık

Toplumun kültür varlıklarına dair farkındalığını artırın

Toplum katılımı stratejiniz için, görüşmelerin farkındalık artırma işlevini kilit araç olarak kullanın
Bilgi vermek için soru sorun.
Vurgulayın.
Saygınızı göstererek kendi miraslarıyla gurur duymalarını sağlayın.

Toplumu uzman paydaşlar olarak tanıyın.
Kavramsal çerçeveyi paylaşın.
Etkin katılım için birlikte tasarlayın.
Alan ve gündelik yaşantıları arasındaki bağlantılar hakkındaki farkındalıklarını etkili bir şekilde artırın.

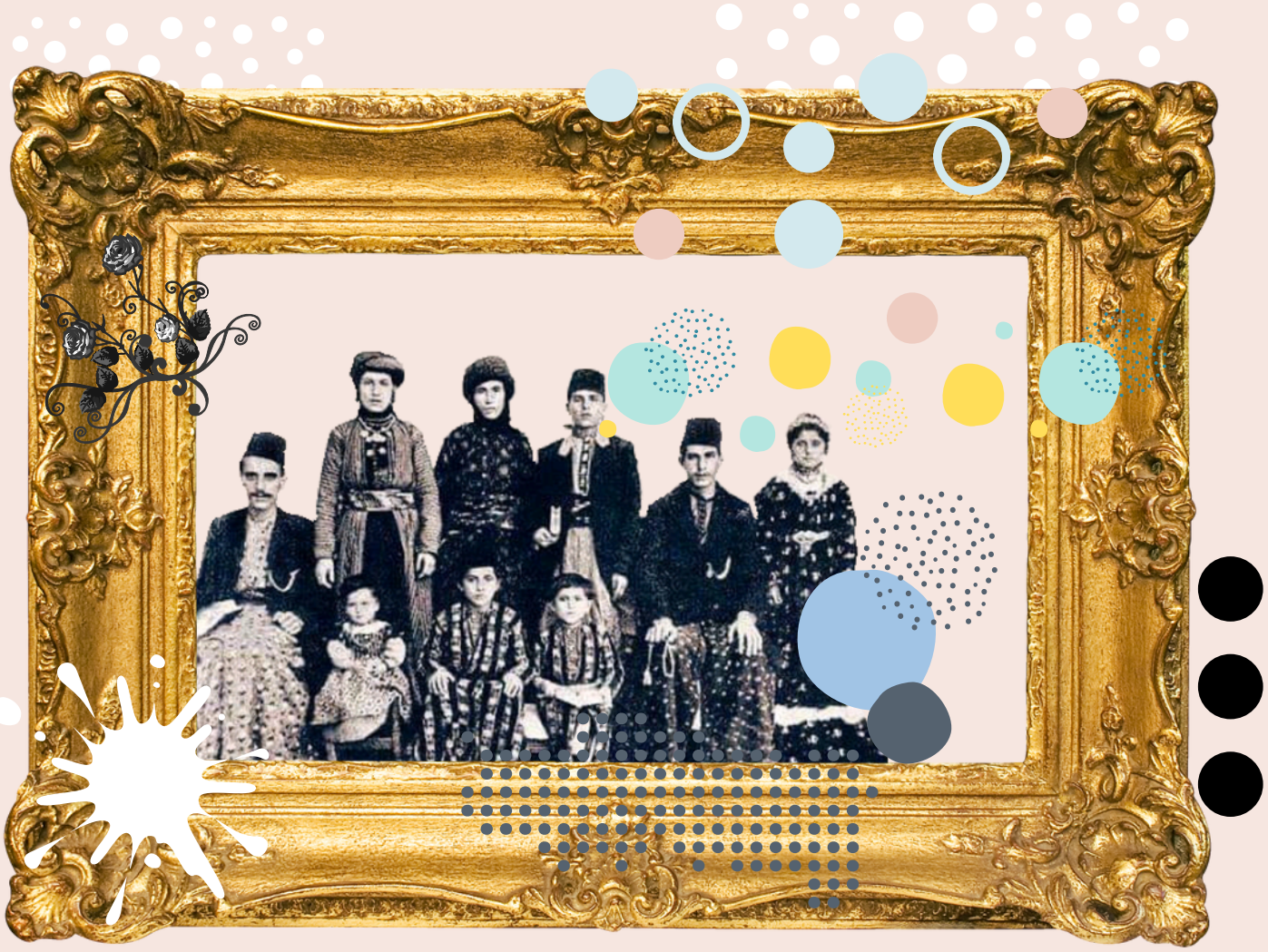
Miras alanını anlamlı kılın ve topluluğun yaşantısıyla ilişkilendirin

Toplumun, alanı ve kendi mirasını korumaya yönelik katılımını destekleyin ve buna olanak verin

Yeni yerel katılımcıları kültürel miraslarını korumak üzere devreye sokun.
Ortak tartışmalar ve fikirler için alan açın (yerel toplantılar düzenleyin).
Onlara kültürel miraslarını koruma olanağı vermek için teknik bilgi sağlayın (kapasite geliştirme).
Onları tarihi alan/kültür varlığına karşı sorumlulukları konusunda cesaretlendirin.
Devam etkinliklerini ve toplumla ilişkilerinizi canlı tutmayı ihmal etmeyin.

Toplum Katılımı

ÖRNEKLER

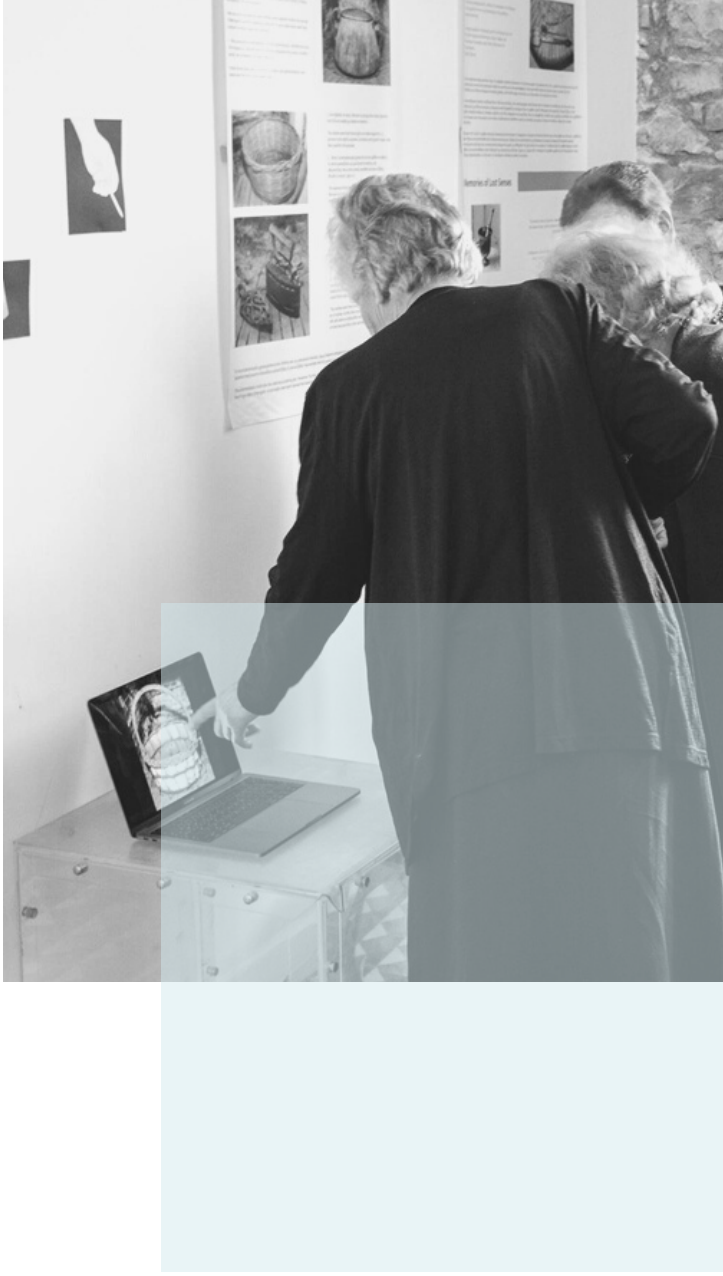
ÜÇ ZİRVE TAPINAK PROJESİ, GİRİT, YUNANİSTAN

“SOMUT KÜLTÜREL MİRAS VARLIKLARI İÇIN İLETİŞİM MODELİ” (COBA) RESENSBURG, ALMANYA

UMM EL-JIMAL PROJESI, ÜRDÜN

İSTANBUL’UN DÜNYA MİRAS ALANLARINI ÇOKLU PERSPEKTİFTEN YORUMLAMAK: İSTANBUL KARA SURLARI ÖRNEĞİ

ÜÇ ZİRVE TAPINAK PROJESİ, GİRİT, YUNANİSTAN

En iyi örneklerden biri, HERITAGE ile Kent Üniversitesi tarafından geliştirilmiş olan "Üç Zirve Tapınak" (The Three Peak Sanctuaries) başlıklı arkeoloji projesidir. Bu proje, "derinlemesine katılım"ı sağlamak için arkeolojik etnografyayı kullanarak, toplumların ve paydaşların da dahil edilmesiyle tarih öncesi Minos uygarlığına ait kült yerleri araştırmaktadır. Projenin hedefleri; yerel toplumu güçlendirmek (Gonies köyü), kültürel miraslarını anlamalarını sağlamak, ayrıca Philioremos Zirve Tapınağı başta olmak üzere, proje kapsamındaki araştırmalar hakkında bilgi vererek bir "sorumluluk kültürü" oluşturmak, kültürel mirasları hakkında farkındalıklarını artırmak ve bu mirasa daha etkin şekilde değer vermelerini ve karşılığında da ondan fayda görmelerini sağlamaktır. Kısacası bu proje, yerel toplumu kendi kültürel miraslarına sahip çıkarak ve onunla kendi geleceklerini de oluşturmaları yoluyla güçlendirmeyi amaçlamıştır.

Bu "yetkilendirerek güçlendirme" yaklaşımı iş birliğine dayanır ve kilit konumdaki paydaşlar arasında son derece eşit bir güç dağılımı hedefler. Bu nedenle, bu projenin stratejisi; yerel toplumdan, alan ve onu çevreleyen bölge hakkındaki algılarına ilişkin daha fazla şey öğrenmek ve onları Zirve Tapınağı hakkında bilgilendirmek, bu alanı hayatları bakımından daha da anlamlı hale getirmek, kültürel mirasın korunması yoluyla yerel katılımı mümkün kılmak ve desteklemek üzerine kuruludur.

Bu hedefe ulaşmak için, önceki sayfalarda önerilen yöntemler de dahil, atılmış birçok adım vardır.

Örnek bir adım az temsil edilen ya da hiç temsil edilmeyen paydaşlarla etkileşime geçmektir. Bu örnekte söz konusu bu paydaşlar köyün kadınları olmuştur.

Ayrıca mirası alanını anlamlı kılmak ve onu topluluğun yaşantısıyla ilişkilendirmek, "toplum üyelerini uzman paydaşlar olarak kabul etme ruhu"yla toplum üyelerinin "bu alanın, birçok değeri bakımından en önemli uzmanları" olduklarını anlamalarını da sağlamıştır.

Daha fazla bilgi için:
https://www.facebook.com/ThreePeakSanctuariesProject/

Mardin’de bu anlamda ne yapılabilir?

- Kadınlar gibi az temsil edilen paydaşları da dahil ettiğinize emin misiniz?
- Yerel toplumu bir uzman grubu olarak dahil ettiğinize emin misiniz?
- Yerel toplumdan, araştırdığınız kültürel mirasla ilgili ne öğrendiniz? Bu bilgi araştırma gündeminizi nasıl değiştirdi?
- Yerel toplumun, kültürel miras bağlamında güçlenmesine nasıl destek olabilirsiniz?

SOMUT KÜLTÜREL MİRAS VARLIKLARI İÇİN İLETİŞİM MODELİ (COBA)

Yakın zamanda gerçekleştirilen ve çok faydalı olan, toplumsal katılımı iletişim araçlarının kullanımıyla tamamlayabilecek iyi planlanmış bir eğitim süreci örneği de Regensburg kenti için geliştirilen haliyle "Somut Kültürel Miras Varlıkları İçin İletişim Modeli"dir (Communication Model for Built Heritage Assets). Bu vaka çalışması, yerel toplumun çocukları, göçmenler ve turistik ziyaretçiler için özellikle yararlıdır.

"İşe yarar ve etkili bir kültürel miras iletişimini nasıl tasarlar ve uygularız?", "Farklı grupların özel ihtiyaçlarına nasıl odaklanabiliriz?" ve "Bireyleri hemen ellerinin altındaki kültürel mirasla nasıl ilişkilendiririz?" gibi sorunlara çözümler getirir.

Bu model, Lothar Krappmann'ın kimliğin etkileşimle iletildiğini ve her iletişimsel durumda yeniden ortaya çıktığını ileri süren "kimlik kavramı" ve George Herbert Mead'in kimliğin iletişim aracılığıyla toplumsal etkileşimden doğduğuna dair önerisi gibi çeşitli bilimsel öğrenme ve bilişsellik teorilerine gönderme yapar.

Ayrıca "gerçekten etkin öğrenmenin duyular yoluyla olduğunda ve [...] daha fazla öğrenmenin ise birden çok duyu uyarıldığında gerçekleştiği" fikrini savunan Philip Johnson-Laird'ın "duyusal uyarılma teorisi"ni de bunlarla birleştirir.

Model, bunların ötesinde, doğru ve hedef kitleye ulaşan iletişimin rolünün yalnızca kültürel varlıkla özdeşleşme değil, aynı zamanda karşılıklı saygı ve kabullenmeyle paylaşılan ortak değerler üzerinden yeni toplumlar kurmak olduğunu da ileri sürer. Bu durum da kültürel miras yönetiminde iletişimin çok işlevli rolünün altını çizer.

Bu model, eğitim programları ve yeni kültürel miras toplumları oluşturma açısından elzem, birbirini takip eden beş aşamadan meydana gelir.

1. İlki yani "kültürel miras varlıklarının tanımlanması", etkinlikler aracılığıyla yakınlardaki kültürel mirası tanımlayarak, bireyler ile kültürel miras arasındaki ilk "ilk temas"ı kurar. Bu temas mirasın yorumlaması, doğrudan eğitim, etiketler, el ilanları, dersler vb. yardımıyla yapılabilir.

2. İkinci aşama olan "miras varlıklarına dair farkındalık"ta, bireyin daha etkin olması beklenir ve kültürel miras varlığıyla ilgili arka plan bilgisine dair bilinçliliği artar.

3. "Bilmekten yapmaya" olarak anılan üçüncü aşamada bireyin daha da etkin bir rol üstlenmesi beklenir ve "eylem yöneltimi" sayesinde "bireyden paydaşa dönüşür".

4. Dördüncü aşama olan "eylem yöneltimi ve kendini adama" aracılığıyla bireyler ve paydaşlar çarpanlara dönüşür, böylece yeni bir boyut devreye girer: "Grup öğreniminin etkisi ve paylaşılan öğrenme deneyimlerinin sürdürülebilirliği".

5. Beşinci ve son "uzmanlık ve kültür varlığının özümsenmesi" aşaması, modelin en ileri seviyesidir. Bu aşamada bireyler kültür varlığı için bir karar mercii, kendileri "kültür varlığı" haline gelirler. Bir temsilci gibi konuşup karar almaya başlarlar.

Hauer, S., & Ripp, M. 2017, "A new tool in heritage management evaluation:Communication Model for Built Heritage Assets – COBA" in Community Involvement in Heritage Management Guidebook, s.22-29

Her ne kadar bu model, yerel toplumlarda, onların aracılığını ve uzmanlığını tanımadığı için çok da yararlı olamayacak yukarıdan aşağıya doğru bir örgütlenme örneğiyse de HERITAGE'ın önerdiği güçlendirme stratejileriyle iyi harmanlanırsa, bir eğitim modeli olarak son derece faydalı olabilir.

Bu örnek çalışmalarınıza nasıl yardımcı olur?

- Farklı grupların özel ihtiyaçlarına nasıl odaklanabiliriz?
- Sizin örneğinizde kimler hedefleniyor?
- Paydaşlarınızın kimler olduğunu biliyor musunuz?
- Gruplarınızla kültürel miras yorumlama toplantıları yapıyor musunuz?

UMM EL-JIMAL PROJESİ, ÜRDÜN

Kuzey Ürdün'de, halen ayakta 150 bazalt yapısıyla çok iyi korunmuş bir kent olan Umm el-Jimal (develer şehri), Nebatiler'den (MS 1. yüzyıl) başlayan Roma, Bizans ve erken İslam dönemlerinde (MS 8. yüzyıl sonları) varlığını sürdürmüş olup, tarihi bir süreklilik gösterir. Bu arkeoloji projesi "dijital" boyutu ve "kapsayıcı" koruma çalışmasıyla öne çıkıyor.

Proje yöneticilerine göre toplum katılımı şu bakımlardan önemli:

- Alanın ürettiği gelirden yerel topluma kâr sağlamak,
- Yağmayı önlemek,
- Orada yaşayan toplumu, alan açısından en son "katman", "en yakın ve en ilişkili paydaş" olarak dahil etmek.

Umm el-Jimal'in modern yerleşimi 19. yüzyıl sonuna tarihlenmektedir. Yerel toplumun 1972'den beri kendi yerleşim alanlarında kalma izni yoktu. Ayrıca 2012'den bu yana bölgenin sosyokültürel peyzajının, hem Zaatari Mülteci Kampı'nın ekonomik etkisiyle hem de 29 bin Suriyelinin gelişiyle değişmiş olduğunu da hesaba katmak gerekir. Bu yeni parametreler, projenin katılımcı stratejilerinin iyileştirilmesinde ve geliştirilmesinde rol oynamıştır. Dolayısıyla, Umm el-Jimal vaka çalışması bir miras alanının böylesi bir değişime nasıl uyum sağlayacağı ve bu kadar ani bir nüfus değişimine rağmen nasıl yarar sağlayacak şekilde işlevini sürdüreceği soruları için gerçek bir rehber olabilir.

İnternet sitesi: http://www.ummeljimal.org/index.html
Sanal Müze: http://www.ummeljimal.org/en/museum.html?fbclid=IwAR3MTbYnPkASlCiCXbwO-vNsvN4wHY22i1PYnnuawPyVasjv9VF5nVvKH30
Yorumsal Patika: http://www.ummeljimal.org/en/tour.html?fbclid=IwAR29UC2wB2DYjzub64RJdwjeba1Iw-MXDXGvt-IyFc7yyFxBjX7Iij3bZ6M

- Toplum içinde, yine Gonies'te olduğu gibi ötekileştirilmiş bir grup olan kadınları güçlendirmek amacıyla, 2010 yılında Umm el-Jimal Kadın Kooperatifi Cemiyeti kurulmuştur. Bu örgüt, Umm el-Jimal'in antik ve modern kültürel mirasını yönetme ve tanıtmada kadınlar için yeni fırsatları mümkün kılmayı hedeflemiştir. Üstelik proje, 2014 yılında, 30 kadının arkeolojik ve geleneksel miraslarını öğrenip, bu konuda eğitim aldıkları Umm el-Jimal Kadınların Güçlendirilmesi projesinde, Umm el-Jimal Kadın Kooperatifi ve UNESCO'yla birlikte çalışmıştır.

- Umm el-Jimal örneğinde yerel toplum, alan yönetiminde aktif bir katılımcı haline geldiğinden, 2013 yılından itibaren sürdürülebilir bir kalkınma projesi için yerel paydaşlar ve proje ortakları bir iş birliği yaptı. Amaçları yerel toplumun refahını artırmak, kültürel mirası yerel toplum ile korumak ve sürdürülebilir gelir getirici programlar oluşturmaktı. En dikkat çekici uygulamalardan biri yerel toplumun, Umm el-Jimal Projesi'nin, Umm el-Jimal Belediyesi'nin ve diğer toplum temelli ortakların da iş birliğiyle gerçekleşen "Su Projesi"dir. Projenin amacı, birincisi ani nüfus artışı sonucunda yetersiz kalan su rezervi sıkıntısı, ikincisi de çok yoğun yağan bahar yağmurlarının sıklıkla alana taşarak uzun vadede harabelerin korunmasına tehdit oluşturması olan halihazırdaki sorunlara iki yönlü bir çözüm sunan eski su sisteminin kanallarının ve haznelerinin restore edilmesiydi.

- Projenin web sitesi mevcut projelere, proje paydaşlarına, çeşitli veri tabanlarına erişim sağlıyor. Ayrıca uzaktaki toplumlara ve diasporaya ulaşan bir programın nasıl oluşturulması gerektiğini gösteren, tarihi alanı yeni bir kitleyle bağlantıya geçiren harika bir örnek oluşturuyor. Dahası sanal müze ve onun çevrimiçi interaktif alan gezintisi, tarihi alanı uzaktan ziyaret etmeye olanak tanıyor. Son olarak "Yorumsal Patika", ziyaretçinin etkin katılımıyla alan tecrübesini mümkün kılıyor ve ilgi alanlarına göre de yorum imkânları veriyor.

Çalışmalarınızda bu anlamda ne yapılabilir?

- Projenizin yerel toplumu güçlendirme stratejisi nedir?
- Alanlarınızda sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı düşünebiliyor musunuz?
- Uzaktaki toplumlara ve paydaşlara (diaspora gibi) ulaşmak için stratejiniz nedir?
- Aklınıza kültürel miras vesilesiyle bölgesel kalkınmaya yoğunlaşmış bir organizasyon/kooperatif geliyor mu?

İSTANBUL'UN DÜNYA MİRAS ALANLARINI ÇOKLU PERSPEKTİFTEN YORUMLAMAK: İSTANBUL KARA SURLARI ÖRNEĞİ

Yakın dönemden, birçok topluluğu öne çıkaran başka bir örnek de surlar etrafında yaşayan toplumlarla çalışarak, İstanbul Kara Surları'nın (Theodosius Surları) değerlerinin yeniden incelendiği projedir. Daha ziyade kentsel bir proje olmakla beraber, miras değerinin yerel toplumla yeniden incelenmesine yapılan vurgu sebebiyle konumuzla özellikle ilişkilidir.

Yerel toplumların kendi yerel miraslarıyla bağ kurmadığı, etkileşime girmediği veya önemine saygı göstermediği birçok vaka bulunur. Proje, bu boşluğu doldurmak için söz konusu mirasla (surlar) ilgili çoklu perspektiften bakan eleştirel bir yaklaşım kullanmıştır, bu yaklaşım toplum üyelerinin farklı kimlik ve deneyimleri ile geçmişe bakışlarındaki tavır farkları nedeniyle bir anlatı çoğulluğu sağlamıştır.

Proje bu toplum temelli odağa ek olarak, kültürel mirasla ilişkili yaratıcı endüstrileri de harekete geçirmeyi hedeflemiştir. Bu, yerel toplumu da içine alan daha geniş bir kitleye ulaşmak için iletişim temelli bir hedef olarak düşünülebilir. Bu hedeflere erişmek için proje, toplum katılımının miras varlığının yönetimine ve yorumlanmasına nasıl bilgi sağladığı konusuna odaklanırken, yukarıdan aşağıya doğru ve tek yönlü iletişim süreçlerinden de kaçınmıştır. Proje, insanların gündelik yaşamı bağlamında bir değer tespitini sürdürmüş, ayrıca ortak üretimi kültürel mirasla çeşitli bakış açılarından etkileşime girmek ve onu yorumlamak için kullanmıştır. Çok sayıda paydaşı dahil etmek ve çeşitli bakış açılarını dikkate almak adına proje ekibi yarı-yapılandırılmış görüşmeler, odak grup, yerel sakinler tarafından düzenlenen yürüyüş turları (walking etnographies), ve kültürel keşifler (cultural probes) gibi kalitatif araştırma ve etnografi yöntemleri kullanmıştır.

Bu amacın izinde, projenin bazı etkinliklerinde, surlara dair çağdaş deneyimi ve surların belleklerdeki yerini de kapsamak açısından, farklı mahallelerden gelen katılımcılarla kültürel keşifler yürütülmüştür.

Projenin başka bir yönü de gönüllü olan yaklaşık 70 katılımcıyla beraber ortak üretim ayağıdır. Projenin bu ayağı dış sesli ve altyazılı fotoğraflardan oluşan slayt gösterileri, kısa filmler, ses kayıtları, ses parçaları vb. sonuç ürünleri olan yorumlu dijital kaynaklar üretmek üzere katılımcılara gerekli beceriler kazandırılarak, araçlar ve destek sağlanmasını kapsar. Bu ürünlerin, daha geniş bir kitleyi olduğu kadar yerel toplumu da kapsayan, bir mobil uygulama üzerinden, yerinde, surlar boyunca gösterilmesi hedeflenmiştir.

Bu projenin sonuçları; "bireylerin güçlendirilmesi ve onlara beceriler kazandırılması, miras kaynakları üzerinde daha fazla 'sahiplik' hissi yaratma, bireylerin ve topluluğun belleğinin değerlendirilmesi, kültürlerarası anlayış yaratma ve ötekinin bakış açısıyla etkileşime girmenin sonucunda daha fazla sosyal kaynaşma sağlama" olarak hedeflenmiştir. Bu anlamda proje, özellikle yerel topluma, miraslarının yorumcusu olma olanağı tanıdığı için öne çıkmaktadır.

Bu proje, ilk örneğimiz Girit'in Üç Zirve Tapınağı Projesi ile pek çok ortak noktaları olmasına rağmen kentsel bir çevrede gerçekleştirildiği ve daha çeşitlendirilmiş bir toplumla çalıştığı için ayrıca incelemeye değer görülmüştür.

İnternet sitesi: https://pluralheritages.ncl.ac.uk/#/about

Bu örnek, sizin çalışmalarınıza nasıl katkı sağlar?

- Projenizin odaklandığı kültür varlığının, civarında yaşayan toplumlar açısından değeri nedir?
- Söz konusu mirasın bu toplumlara, gündelik hayatlarındaki etkisi nedir?
- Kültürel miras projenize ne türden teknolojiler dahil edilebilir? Bunlar işinizi kolaylaştırır mı?
- Kültürel miras değerlerinin iletişimini nasıl daha etkileşimli hale getirebilirsiniz?

Kültürel miras bağlamında yerel toplumların güçlendirilmesi hakkında bazı sonuç notları:

- *Egolar genellikle güçlendirmenin düşmanıdır. Bir projenin yerel topluma değil de size ait olduğunu iddia etmeniz, katkınız ne kadar büyük olursa olsun, topluluğun çıkarlarına aykırıdır.*

- *Para genellikle güçlenmeye değil, bağımlı olmaya neden olur. Parayla yapılmayan şeyler daha sürdürülebilirdir ve tekrar edilmeleri daha kolaydır. Dışarıdan sağlanan parayla yalnızca bir kez yapılacak şeyler gerçekleştirilebilir, bakım isteyen şeyler yapılamaz.*

- *Yerel toplum için yerel toplum tarafından yapılan şeyler, dışarıdan biri tarafından yapılabilecek şeylerden daha değerlidir. Yani sözler vermeyin, yerel toplumun katkı yapacağınıza inanmasına izin vermeyin, çünkü bu katkıyı sürekli sağlayamayacaksınız (tabii sağlayabileceğiniz durumlar hariç).*

- *Bırakın yerel toplum kendi kültürel mirasını korumak için ne yapabileceğini ve ne yapacağını kendi söylesin. Bırakın kendi kaynaklarını kullanma sözü versinler. Bırakın tüm kamu takdirini toplasınlar (siz ihtiyacınız olan takdiri, kamuoyu önünde değil, kendi alanınızda alabilirsiniz). Onlara ihtiyaçları olan takdiri verin.*

Kültürel miras, müthiş bir sürdürülebilir eğitim, yerel gurur, esin ve iktisadi gelişim kaynağıdır.

Kültürel miras her yerde, kültürel miras evlerimizde, kentlerimizde, zihinlerimizde!

Yapı ziyaretleri, çalıştaylar ve yayınlar içeren bu proje, ABD Dışişleri Bakanlığı himayesinde Büyükelçiler Kültürel Koruma Fonu (AFCP) tarafından desteklendi.
Bu yayının içeriği ABD Hükümeti'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.